

Većina grčkih ostrva decenijama je isključena iz glavne električne mreže u zemlji, oslanjajući se na naftne generatore čija je izgradnja koštala milijarde evra. Oni zagađuju životnu sredinu i takođe narušavaju zdravlje lokalnih zajednica. Nastavak naše istrage "Prljave subvencije" kompanije Investigate Europe i Reporters United identifikuje nekoliko dobitnika-uključujući dve najveće poslovne porodice u Grčkoj-i mnoge gubitnike ovog aranžmana.

Nešto posle 3 sata ujutro 2. juna 2020. godine, a tanker Ice Hawk usidren je kod obale grčkog ostrva Rodosa. Tamo će ostati narednih osam sati, ispumpavajući 6.000 tona mazuta u elektranu u Soroniju. Rodos je popularno odredište za odmor, a Nikos Passalis vodi hotel u blizini elektrane. „Posetioci stižu u hotel i prvo što vide su dimnjaci“, kaže on. „Na plaži vide dimnjake i crni dim, čuju generator, osećaju miris goriva. Mnogi od njih pitaju nas kako možemo spaliti crno ulje u raju za praznike“.

Nekoliko milja u unutrašnjosti od elektrane Soroni nalazi se Dolina leptira, jedna od glavnih prirodnih atrakcija Rodosa i zaštićena zona Natura 2000. Druga ostrvska elektrana na južnom Rodosu nalazi se usred drugog rezervata prirode, što znači da se tankeri sidre s obzirom na jedinstveni i krhki ekosistem koji je – barem nominalno – zaštićen zakonom.

„Potrošene milijarde“

Rodos nije jedinstven u ovom aranžmanu. Danas 29 autonomnih elektroenergetskih mreža snabdijeva 47 ostrva električnom energijom nastalom sagorevanjem dizela i mazuta – jednog od najzagađujućih naftnih goriva sa visokim sadržajem sumpora. Ostrva su elektrificirana u periodu posle Drugog svetskog rata u žurbi da se zemlja modernizuje. Grčka geografija, sa stotinama malih ostrva udaljenih od kopna, učinila je nezavisnu proizvodnju električne energije jedinom praktičnom opcijom u to vreme.

Između 1960 -ih i 1980 -ih, neke ostrvske grupe izvan Atine i zapadne Grčke bile su povezane na mrežu kopna. Međutim, Kikladi, Dodekanezi i Krit ostali su nasukani više od četiri decenije, uprkos dokazima koji govore da je međusobno povezivanje bilo tehnički izvodljivo i isplativo.

Javna elektroenergetska korporacija (PPC, koja se obično naziva grčkom skraćenicom DEI), grčka bivša monopolistička kompanija u državnom vlasništvu, zaključila je da je povezivanje Krita sa kopnenom mrežom finansijski održivo još 1981. godine; ovaj podatak je naveden u godišnjem izveštaju za tu godinu. Danas i političari i stručnjaci procenjuju da će izgradnja planiranog interkonektora Atika-Krit koštati milijardu evra. Međutim, grčko Ministarstvo životne sredine i energije procenilo je da će godišnje uštedeti 400 miliona evra, sugerišući da će se projekat isplatiti za dve i po godine.

Grčka je konačno na putu da smanji zavisnost ostrva od lož ulja i dizela za električnu energiju, ali to se neće dogoditi pre kraja decenije. Prema Nacionalnom planu za energiju i klimatske promene, Krit će biti povezan sa nacionalnom električnom mrežom do 2023. godine, Kikladska ostrva do 2025. godine, Dodekanezi do 2028. godine i ostrva severnog Egeja do 2029. godine.

Ako je to bilo izvodljivo decenijama, zašto je trajalo toliko dugo?

Bivši visoki zvaničnik vlade koji je razgovarao sa Investigate Europe i Reporters United nema sumnje u to zašto. „Uključeno je mnogo novca i postoje interesi u domaćoj naftnoj industriji“, kaže on, dodajući, „Vlade su zažmurile na troškove za potrošače i potrošile milijarde. Ovo je koristilo naftnoj industriji, brodarskim kompanijama koje su prevozile gorivo, ljudima u DEI-PPC koji su stekli uticaj u elektranama i lokalnim zajednicama. Svi su bili zadovoljni – osim građana koji su plaćali milijarde “.

Pobednici: dobavljači goriva i kompanije za otpremu

Svake godine DEI-PPC raspisuje ponude za nabavku i transport teškog lož ulja (HFO) i dizela. Zapisi pokazuju da je u 2017. potrošeno 310 miliona evra na mazut i 380 miliona evra na dizel. 2018. troškovi su iznosili 330 i 240 miliona evra, a predviđeni troškovi za 2019. su bili 318 miliona evra za HFO i 295,4 miliona za dizel.

Reporters United analizirali su dostupne podatke o aukcijama DEI-PPC-ovih ugovora o gorivu. Brojke sežu u 2014. godinu i izvučene su iz online baze podataka DEI-PPC. (Ovde smo objavili izgredanu bazu podataka u obliku tabele za novinare i istraživače da rade na njoj.)

Dve domaće naftne kompanije, HELPE (Hellenic Petroleum) i Motorno ulje pojavljuju se kao najveći dobavljači goriva DEI-PPC-a za ostrva, zajedno sa nekolicinom stranih kompanija (uključujući Petroineos, Vitol i Shell Trading Rotterdam).

Nismo mogli da dobijemo konzistentne podatke godinama pre 2014. uprkos tome što smo se više puta obratili DEI-PPC-u i njegovim domaćim dobavljačima. Međutim, izveštaji odbora DEI-PPC-a pokazuju da su ugovori o dizel gorivu za period 2010-2013 bili podeljeni između HELPE-a i Motor Oil-a.

Grupa HELPE, koju kontroliše porodica Latsis, primila je 1,4 milijarde evra od 2014. godine za snabdevanje ostrva gorivom. Osim kontrolnog udela u grupi HELPE, najvećoj naftnoj kompaniji u Grčkoj, porodica Latsis iz Ženeve ima poslovne interese u bankarstvu, nekretninama i trgovačkim centrima. Takođe je glavni akter i razvijatelj Hellinikon projekta vrednog 8 milijardi evra. Prema FT -u, ovo je “najveći evropski projekat urbane regeneracije” i “najznačajnija privatna investicija Grčke u deceniji”.

Motor Oil, kompanija iz grupe Vardinogiannis, dobila je ugovore u vrednosti od 400 miliona

evra za ostrva, od čega se 360 miliona evra (90%) odnosi na gorivo za elektrane. Iznosi mogu biti netipično niski, jer je, prema sopstvenim finansijskim izveštajima, Motor Oil od 2014. godine smanjio prodaju na DEI-PPC, a od 2015. nije dobio nikakve ugovore. Zamolili smo kompaniju da objasni ovu promenu, ali smo nije dobio odgovor.

Činjenica da je Motor Oil takođe snabdevao DEI-PPC teškim mazutom pre 2014. implicira se u finansijskim izveštajima kompanije. U njenom godišnjem izveštaju za 2018. stoji: „Pad udela na tržištu mazuta posle 2014. godine uglavnom je posledica postepeno opadajuće prodaje lož ulja PUBLIC POWER CORPORATION S.A. (PPC) koja je nulirala 2017. i 2018.“. Štaviše, analiza jedne brokerske kuće na berzi je 2017. primetila da se činjenica da Motor Oil ne snabdeva DEI-PPC mazutom dogodila „prvi put-možda-u istoriji kompanije“-Motor Oil je osnovano 1970. .

Grupa Vardinogiannis smatra se jednom od najvećih grčkih industrijskih grupacija, sa ulozima u nafti i energiji, transportu, hotelijerstvu i medijima, a poseduje i dve najveće privatne TV stanice u zemlji.

Tri inostrana dobavljača-Petroineos, Vitol i Shell Trading Rotterdam-takođe su dobili ugovore u ukupnom iznosu od 1,3 milijarde evra između 2014. i početka 2021. U julu 2021. godine, predsednik i izvršni direktor DEI-PPC-a George Stassis rekao je parlamentarnom odboru da su ugovori za lož-ulje u 2021. dodeljene su Petroineosu i Coral Energi PTE, obe međunarodne naftne kompanije, za 210, odnosno 120 miliona eura.

Osim goriva za generatore, DEI-PPC plaća zakup tankera koji se koriste za prevoz do ostrva, i gorivo za transport tih tankera (gorivo u bunkerima).

Između 2014. i 2021. godine, DEI-PPC je platio 32 miliona evra i 3,5 miliona evra za iznajmljivanje tankera i gorivo za cisterne kompanijama SEKAVIN i SEKAVAR, obe iz grupe Vardinogiannis.

U istom periodu, Aegean Oil SA platila je 40 miliona evra za gorivo u bunkerima i preko 5,7 miliona evra za iznajmljivanje tankera Aegean Agenci Shipping and Trading SA, obe kompanije koje kontroliše Dimitris Melissanidis. Ukupno, od 2014. godine kompanijama Melissanidis dodeljeno je gotovo 77 miliona eura ugovora u vezi sa snabdevanjem ostrva električnom energijom. Dimitris Melissanidis, osnivač i glavni akcionar grupe, jedna je od najvećih grčkih poslovnih ličnosti, sa interesovanjem za špediciju, kockanje, fudbal i medije. Reporters United je zatražio od DEI-PPC, HELPE, Motor Oil i Aegean Oil pojašnjenje da li se ti iznosi odnose isključivo na proizvodnju električne energije na ostrvima i da li su u pitanju dodatni iznosi. Nijedna kompanija nije odgovorila.

Znamo da u stvari često postoje dodatni troškovi. Na primer, u maju 2020. godine, uprkos pandemiji, grčki regulator za energiju RAE odobrio je zakup hitnih generatora od strane

DEI-PPC za pokrivanje potražnje na Kritu, u iznosu od 1,5 miliona evra. Generatore je isporučila grupa TERNA, koja je takođe zakupila generatore DEI-PPC-u u 2019. godini po cijeni od 1,4 miliona eura.

Pitanja

Obrazac nabavke otkriven u ugovorima pokazuje nekolicinu komercijalnih aktera koji dominiraju u snabdevanju gorivom tokom dužeg vremenskog perioda. Ovo je oligopol koji je radio na štetu potrošača.

„Kašnjenje u izgradnji interkonektora pogodovalo je naftnoj industriji, jer je decenijama imala zatvoreno tržište za svoje proizvode“, komentariše Takis Grigoriou iz Greenpeacea.

„Još više kada govorimo o mazutu, koje bi bilo teško prodati na drugom mestu zbog niskog kvaliteta“.

Postoje i nagoveštaji da je aranžman između javnog elektroprivrednog preduzeća i njegovih dobavljača postao previše udoban. U Parlamentu su postavljena pitanja o nabavci goriva DEI-PPC-a, od konkretnih navoda o korupciji do nedostatka konkurentnosti i nepristrasnosti celokupnog tenderskog procesa.

U jednom slučaju, poslanik (George Amiras, koji je sada potpredsednik energetike) predložio je da su zaposleni u DEI-PPC zaduženi za dodeljivanje ugovora na pozicijama nekoliko godina, što ih čini podložnim uticaju. U drugom slučaju, kaže se da je zaposlenik u relevantnom odeljenju DEI-PPC-a otvorio benzinsku stanicu u franšizi u vlasništvu Motor Oil-a nakon što je kompaniji dodeljen ugovor o gorivu.

Istorijski gledano, transport goriva nije bio predmet posebnog tendera, već su ga obezbedili sami dobavljači goriva, aranžman koji je predsednik DEI-PPC Manolis Panagiotakis u to vreme priznao kao „ograničenu konkurenciju“. Ovo se promenilo 2014. godine, što je rezultiralo uštedom od 3,2 miliona evra u samo prvih devet meseci novog aranžmana. 2017. godine, tenderski proces je prvi put sproveden na mreži, kako bi se postigla „potpuna transparentnost“ i poboljšala njegova konkurentnost – prećutno priznanje da to ranije nije bio slučaj.

Gubitnici: potrošači i ostrvske zajednice

Ostavljanje ostrva izostavljenih iz glavne električne mreže dovodi do zapanjujuće visokih troškova električne energije. Prema regulatoru RAE, jedan MVh koji košta 80 evra za generisanje na grčkom kopnu košta 714 evra (571% više) na Anafiju, 1.297 evra (1.037 odsto više) na Antikitiri, i zapanjujućih 2.239 evra (1.791 odsto više) na Agatonisiju . Kako bi se izbeglo neproporcionalno opterećenje stanovnika ostrva, dodatni trošak dele svi potrošači električne energije putem mehanizma poznatog kao Javne komunalne usluge

(skraćeno na IKO), što je dodatak na sve račune za struju svih kupaca. Prema RAE -u, regulatoru energije, između 2007. i 2017. grčki potrošači električne energije subvencionisali su skupo snabdevanje ostrva električnom energijom u iznosu od 6,5 milijardi evra putem IKO dodatka.

Dok troškovi napajanja ostrva generatorima nafte pogađaju svačiji džep, lokalne zajednice plaćaju još veću cenu u smislu njihovog zdravlja i kvaliteta života. Monitoring Evropske agencije za životnu sredinu pokazuje da emisije iz elektrane Soroni uključuju opasne zagađivače kao što su kadmijum, nikal i čestice PM10, povezane sa rakom i hroničnim respiratornim bolestima. Istraživanje koje je sproveo Greenpeace 2013. godine o uticaju na zdravlje elektrana na ostrvo na zdravlje povezalo je njihov rad sa 68 preuranjenih smrti svake godine.

Izlivanje nafte je takođe životna činjenica pri punjenju goriva tankerima. „Imali smo dva izlivanja nafte na Rodosu iz tankera sa mazutom, 1993. i 2008.“, priseća se Dimitris Grigoriadis, lokalni stanovnik. „Svaki put su vlasti obećavale da se neće dodavati više generatora zagađivača i da će nova tehnologija smanjiti zagađenje“.

Nijedno obećanje se nije ostvarilo. Elektrana Soroni vremenom je povećavala kapacitet sa 30 MV 1975. na preko 230 MV, dok je novi generator za sagorevanje nafte izgrađen na Rodosu tek 2019. godine, uz finansiranje Evropske investicione banke.

Propuštene prilike

„Tehnološki napredak je učinio povezivanje ostrva u mrežu lakšim i isplativijim“, komentariše Dimitris Tsekeris iz WWF-a, „ali to nije bio glavni razlog zbog kojeg interkonektori nisu izgrađeni ranije. Rasprava o Kritu traje već godinama“.

Prema rečima Michalisa Papadopouloso, vanrednog profesora elektrotehnike na Nacionalnom tehničkom univerzitetu u Atini, studija izvodljivosti od 1986. godine već je pokazala da je povezivanje Krita sa grčkim kopnom sa dva kabla od 300 MW „tehnički izvodljivo i ekonomski povoljno“. DEI-PPC dao je odobrenje za izgradnju interkonektora 1989. godine, ali, kaže Papadopulos, „u maju 1991., nakon političkih intervencija koje su bile rezultat lokalnih primedbi na izgradnju trafostanice, Upravni odbor DEI-PPC-a predomislio se i odlučio da projekat odloži na neodređeno vreme “.

„Nedostatak javnih sredstava, loše planiranje, slab institucionalni okvir, primedbe lokalnih zajednica - mnogi faktori su odgovorni za kašnjenja“, kaže Nikos Mantzaris iz Green Tank - a. „Jedina je sigurnost da su ta kašnjenja bila štetna za životnu sredinu, klimu, potrošačke račune za struju i kvalitet života mnogih meštana. Jedini korisnik bila je naftna industrija “.

Politika

Među političarima svih crta postoji konsenzus da je povezivanje ostrva u mrežu već odavno. Međutim, političari su podjednako ujedinjeni u svojoj nespremnosti da prihvate odgovornost ili otvoreno priznaju uzrok kašnjenja.

Razmena u parlamentu 2016. predstavlja primer igre krivice koja je pomogla u održavanju toksičnog statusa kuo. Raspravljajući o rastućim troškovima električne energije, poslanica Nove demokratije Olga Kefalogianni, koja je takođe nećaka Vardisa Vardinogiannisa, predsednika Grupe za motorna ulja, izjavila je: „Znate bolje od mene da grčki potrošač plaća milijardu evra godišnje zbog na nedostatak ostrvskih međusobnih veza. Da su krenuli interkonektori Krit i Kikladi, doplata bi bila ukinuta ”.

Uzvratio je tadašnji ministar energetike Panos Skourletis, koji je rekao: „Na pitanje šta se dešava sa interkonektorom na Kritu od strane ljudi koji su bili zaduženi za energetske politiku u poslednjih nekoliko decenija i nisu učinili ništa ne pokazuje naivnost, to pokazuje nerv”.

Reporters United razgovarao je sa tri bivša ministra životne sredine i energije, koji su svi bili oštri zbog kašnjenja u međusobnom povezivanju ostrva. Niko, međutim, nije želeo da pokaže prstom na odgovorne.

„Povezivanje ostrva i zatvaranje DEI-PPC generatora imaće niz pozitivnih efekata“, rekao je Kostis Hatzidakis, koji je na toj funkciji bio u periodu od jula 2019. do januara 2021. „Prvo će se zaustaviti sagorevanje mazuta i dizel, što će smanjiti zagađenje. Drugo, to će smanjiti troškove energije potrošačima koji trenutno plaćaju IKO dodatnu naknadu. Treće, to znači da će obnovljivi izvori energije imati aktivniju ulogu u energetske miksu zemlje. ” U jednoj starijoj izjavi, Hatzidakis je pomenuo „zagađivače nafte na našim ostrvima“ kao „sramotnu sliku“. Pitali smo ga ko bi trebalo da se stidi, ali je odbio da odgovori.

Yiannis Maniatis, koji je bio ministar zaštite životne sredine, energije i klimatskih promena u periodu od juna 2013. do januara 2015. godine, priznao je da se „međusobna veza mogla sprovesti ranije i da je žalosno da se to nije dogodilo, jer smo mogli ograničiti troškove i zagađenje ranije“. Nova demokratija i PASOK, stranke kojima pripadaju Hatzidakis i Maniatis, upravljali su Grčkom u kritičnim decenijama između 1980. i 2015. godine kada su propuštene prilike za promene, ali nijedna nije želela komentirati političke odgovornosti.

George Stathakis, koji je bio ministar životne sredine u periodu od novembra 2016. do jula 2019. u vladi Sirize, rekao je za Reporters United: „Naš cilj je bio zatvoriti elektrane na ostrvima i osloboditi ih od sagorevanja fosilnih goriva. Kada sam otišao u Mikonos da uključim interkonektor, video sam opremu koja se gasi i bio sam šokiran. Ako pogledate

njihov ekološki otisak, to je šokantno. " To, međutim, nije sprečilo njegovu vladu u promociji velikih projekata fosilnih goriva, poput istraživanja nafte i gasa i gasovoda EastMed.

Uspostavljanje veza

Dve stvari su se promenile relativno nedavno koje su poremetile ravnotežu u korist promena. Prvi je taj što je novoizbačeni operator prenosa električne energije IPTO (ili ADMIE u grčkoj akronimu) dužan da regulator isporuči regulisani povrat od 8% na svoju imovinu. To ga podstiče da ulaže u mrežu. Od 2017. godine ADMIE-IPTO je takođe delimično privatizovan, a njegovo upravljanje je nezavisno od DEI-PPC. Samo 51% sada pripada grčkoj državi, dok je 24% u vlasništvu kineske državne mreže, a 25% drugih institucionalnih i privatnih investitora.

Drugi i možda snažniji razvoj je taj što je energetska industrija prisiljena da se okrene od fosilnih goriva zbog propisa o klimatskim promjenama i podsticaja za ulaganje u zelenu energiju.

Ovo već ima merljiv uticaj na domaće energetske igrače. Nova korporativna strategija HELPE -a objavljena 2021. godine uključuje veća ulaganja u obnovljive izvore energije, električni transport i vodonik. U oktobru 2019. godine Motor Oil je najavio da ulazi u prostor obnovljivih izvora energije sa ulaganjem od 12 miliona eura u tri vjetroelektrane, a u martu 2021. godine kompanija je nastavila sa ulaganjima u fotonaponske, akumulacione baterije i električni transport.

„Naftne kompanije više nisu zainteresovane za prodaju nafte za ostrva“, rekao je dobro obavješten izvor iz industrije za Investigate Europe i Reporters United. „Oni znaju da tamo više nema profita. Sada im je glavna briga da uđu u obnovljive izvore i prirodni gas ”.

Izvor: investigate-europe.com